

Rozkaz nr 00308

W wyniku agresji sowieckiej na Polskę 17 września 1939 r. 13 mln polskich obywateli znalazło się w zasięgu działania macek NKWD. Zaraz też w Moskwie rozpoczęto prace nad planami deportacyjnymi, mającymi ostatecznie uregulować kwestię polską. Umożliwiły to przeprowadzone w atmosferze wszechobecnego terroru i zastraszenia wybory, które odbyły się 22 października 1939 r. Zaraz potem — 1 i 2 listopada 1939 r. — „na prośbę” Rad Deputowanych Ludu Pracującego Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy, Rada Najwyższa ZSRR przyłączyła zajęte obszary do Białoruskiej i Ukraińskiej SRR.

Rozkaz o przeprowadzeniu deportacji wydany został 29 grudnia 1939 r. jako „Instrukcja NKWD ZSRR z 29.12.1939 r. o porządku przesiedlania polskich osadników z zachodnich obłasti USSR i BSSR”¹. Zatwierdzony został postanowieniem SNK ZSRR nr 2122-617. Precyzował niezwykle dokładnie nie tylko grupy podlegające represji, ale też cały proces wysiedlania. Dziś już wiemy, że pierwsza deportacja planowana była na pierwszą połowę stycznia i chyba tylko z powodów technicznych przesunięta została o cały miesiąc, ratując w ten sposób setki istnień ludzkich. Transporty ruszyły jednocześnie ze wszystkich wyznaczonych stacji zbornych dopiero 10 lutego 1940 r. Koordynacja w czasie przeprowadzania wysiedleń lutowych była wręcz doskonała. Nie wiemy do końca, w jaki sposób i kiedy przygotowano wykazy osób podlegających wtedy wysiedlaniu. Wykazy te były bowiem niezwykle precyzyjne.

7 marca 1940 r., a więc w niecały miesiąc po pierwszej deportacji, wydany został rozkaz NKWD nr 00308 „O organizowaniu operacyjnych trójek w UNKWD zachodnich obłasti Ukrainy i Białorusi”. Trójki te były niezbędne do zatwierdzania spisów osób podlegających wywózce oraz do bezpośredniej koordynacji tych działań. Decydowały one bezpośrednio o przesiedleniu i wydawały wyroki to umożliwiające. Deportacja odbyła się pomiędzy 13 a 15 kwietnia 1940 r. Podlegały jej rodziny wrogów ustroju — urzędników państwowych, wojskowych, policjantów, rodziny osób aresztowanych dotychczas przez NKWD, nauczycieli, działaczy społecznych, kupców, przemysłowców i bankierów. Głowy rodzin były już w większości zatrzymane i skazane bądź czyniono to właśnie w tym momencie, odłączając je bezpośrednio w momencie zabierania z domu lub już na stacji, przed załadowaniem do wagonów i zsyłano, właśnie na mocy wyroków owych trójek, bezpośrednio do łagrów.

Wyjątkowo duży był w przypadku tej właśnie deportacji odsetek kobiet i dzieci, sięgał bowiem do 80% całości transportów. Ludność tą osadzono w Płn. Kazachstanie, w obłastach; Aktiubińskiej,

¹ CGAOR, f.9479 o. 1 j.ch. 52.

Kustanajskiej, Pietropawłowskiej, Karagandzkiej i Semipalatyńskiej. Część zaś skierowano w różne rejony Środkowej i Wschodniej Syberii.

Dokument, który publikuję poniżej, to bezpośredni rozkaz Berii o mianowaniu trójek odpowiedzialnych za akcję wysiedleńczą. Podpisy tych właśnie osób figurować muszą na wszystkich rozkazach deportacyjnych z ich oblasti oraz na wyrokach wydanych w związku z deportacją. Są to niewątpliwie osoby bezpośrednio i imiennie odpowiedzialne za wywózkę kwietniową oraz, być może, za następne. Na to jednak na dziś brak jest jeszcze potwierdzenia. Dokument ten pochodzi ze zbiorów Archiwum Wschodniego w Warszawie i przekazany został do zbiorów AW przez stowarzyszenie Memoriał.

Daniel Boćkowski

ROZKAZ LUDOWEGO KOMISARIATU SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR za 1940 rok.

Nr 00308 PRZEDMIOT: O organizowaniu trójek operacyjnych w UNKWD zachodnich oblasti Ukrainy i Białorusi.

Nr 00308 „7” marca 1940 roku. Moskwa

W celu przeprowadzenia wysiedleń rodzin znajdujących się w łagrach dla jeńców wojennych i w więzieniach zachodnich oblasti USSR i BSSR b. polskich oficerów, policjantów, żandarmów i innych —

ROZKAZUJĘ:

1. Organizować przy UNKWD zachodnich oblasti Ukrainy i Białorusi trójki operacyjne.
2. Zatwierdzić następujący skład trójek operacyjnych:

DLA UKRAINY

Lwowska obłast’:

— Zas. Narkoma spraw wewnętrznych USSR i nacz. UNKWD major bezpieczeństwa państwowego — t. SIERGIEJENKO

— Zas. nacz. 3 oddziału GUGB NKWD ZSRR kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. LANGFANG

— Nacz. 5 oddziału UGB NKWD USSR kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. SZEWCZENKO

Tarnopolska obłast’:

— Nacz. UNKWD kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. WADIS

— Zas. nacz. 4 Oddziału GEU lejtnant — t. SZUSTIN

— Nacz. 1 Oddziału EKU NKWD USSR st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. TWIERDOCHLEBIENKO

Stanisławowska obłast’:

— Nacz. UNKWD kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. MICHAJŁOW

— Zas. nacz. wydziału GEU lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. MIELESZENKOW

— Nacz. 2 Oddziału UGB NKWD USSR kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. PAWLICZEW

Drohobycka obłast’:

— Nacz. UNKWD kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. ZACZEPA

— Nacz. wydziału GEU NKWD ZSRR lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. IWANOW

— Nacz. 2 Oddziału EKU NKWD USSR starszy lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. TKACZENKO

Wołyńska obłast’:

— Nacz. UNKWD starszy lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. BIEŁOCIERKOWSKI

— Nacz. wydziału GEU lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. WOŁOSZENKO

— Nacz. 3 Specoddziału NKWD USSR kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. ZAWGORODNIJ

RODNIJ

Obłast’ Równa:

— Nacz. UNKWD kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. KRUTOW

— Nacz. wydziału GEU st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. AGAJANC

— Nacz. 3 Wydziału Zarządu Transportu NKWD USSR st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. POŁOŻYŃSKIJ

DLA BIAŁORUSI

Białostocka obłast’:

— Nacz. UNKWD kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. GŁADKOW

— Zas. nacz. 1 Oddziału GEU kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. SUCHODOLSKI

— Zas. nacz. 3 Oddziału UGB NKWD BSSR lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. ANTIPOW

ANTIPOW

Brzesko-Litewska obłast’:

— Nacz. UNKWD kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. SIERGIEJEW

— Zas. nacz. wydziału 2 oddziału GUGB st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. FINKIELBERG

FINKIELBERG

— Nacz. 1 Oddziału EKU NKWD BSSR st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. JEFIMIENKO

JEFIMIENKO

Wilejska obłast’:

— Nacz. UNKWD kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. SOKOŁOW

— Nacz. wydziału 2 Oddziału GUGB st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. KORLIKOW

KORLIKOW

— Nacz. Mińskiego UNKWD kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. PTASZKIN

Pińska obłast’:

— Nacz. UNKWD kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. DUCHOWICZ

— Nacz. wydziału GEU st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego t. WASILJEW

— Pełnom. Narkoma spraw wewnętrznych BSSR kapitan bezpieczeństwa państwowego — t. RESZETNIKOW

RESZETNIKOW

Baranowicka obłast’:

— Nacz. UNKWD pułkownik — t. MISIERIEW

— Zas. nacz. wydziału 2 Oddziału GUGB lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. GORDIEJEW

GORDIEJEW

— Naczelnik 3 Oddziału EKU NKWD BSSR st. lejtnant bezpieczeństwa państwowego — t. BONDARENKO

BONDARENKO

LUDOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR

Komisarz bezpieczeństwa państwowego 1 rangi

(Ł. Beria)

[...]